

EDUSKUNNAN
PUOLUSTUSVALIOKUNTA

Helsingissä

15 päivänä syyskuuta 1992

Lausunto n:o 2

Ulkoasiainvaliokunnalle

Eduskunta on lähettäessään 17 päivänä kesäkuuta 1992 hallituksen esityksen n:o 95 Euroopan talousalueen perustamiseen liittyvien sopimusten eräiden määräysten hyväksymisestä ulkoasiainvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi samalla määrännyt, että kaikkien muiden erikoisvaliokuntien on annettava asiasta lausuntonsa ulkoasiainvaliokunnalle.

Asian johdosta ovat valiokunnassa olleet kuultavina kaupallinen neuvos Matti Oivukkamäki ulkoasiainministeriöstä, hallitusneuvos Raimo Luoma ja vs. vanhempi hallitussihteeri Jorma Immonen kauppa- ja teollisuusministeriöstä, ylitarkastaja Jouko Tuloisela puolustusministeriöstä sekä osastopäällikkö Markku Leino pääesikunnasta.

Hallituksen esitys

Euroopan talousalueen luomisen keskeinen tavoite on vähentää tavaroiden, palvelusten, pääomien ja työvoiman liikkumisen esteitä alueeseen kuuluvien maiden välillä. ETA-sopimus ei sisällä turvallisuus- ja puolustuspoliittisia ulottuvuuksia.

Valiokunnan käytettävissä olevien tietojen mukaan ainoa kokonaisuus, joka sopimuksessa liittyy puolustuslaitoksen toimintoihin, on sopimuksen liitteessä XVI mainittu direktiivi 77/62/ETY, ns. tavaranhankintadirektiivi. Tätä on sittemmin muutettu direktiiveillä 80/767/ETY ja 88/295/ETY. Julkisen hallinnon hankinnat on avattava kansainväliselle kilpailulle myös EFTA-maissa.

Saadun selvityksen perusteella puolustushallinnon tavarahankinnoista ETA-menettelyyn tulevat ns. siviilituotteiden lisäksi kaksikäyttötuotteet eli sekä sotilaalliseen että muuhun käyttöön soveltuvat tuotteet, jotka sisältyvät EY:n GATT-listaan. ETA-valtioihin vaikuttaa tavarahankinnoissa ainakin tulkinan apuvälineenä myös EY:n perustamisasiakirja, Rooman sopimus.

EY:n julkisten hankintojen direktiivit tavara-hankinnoista, rakennusurakoista ja palveluhankinnoista koskevat myös maanpuolustusosalalla toimivia hankintaviranomaisia. Direktiivit velvoittavat avoimuuteen, syrjimättömyyteen ja markkinoillepääsyyn sisältäen lukuisia yksityiskohtaisia menettelytapamääräyksiä.

Rooman sopimus sisältää artiklassa 223 valtioiden kansallisia turvallisuusintressejä koskevia varauksia. EY:n jäsenmaiden välillä on laadittu erityinen ei-julkinen tavaralista niistä sotilastuotteista, joita 223 artikla tarkoittaa. Tämä luettelo sisältää tyypilliset sotilastuotteet, ja sillä on siis määritelty ne tavarat, joiden hankinnoissa EY-jäsenmaissa julkisten hankintojen direktiivimenettelyä ei tarvitse toimeenpanna. Luetteloa ei ole pidetty ajan tasalla ja se on vanhentunut. Vastaavaa listaa ei ole tehty EFTA-maiden osalta.

EY:n perustamisasiakirjan 223 artiklaa vastaavana voidaan pitää ETA-sopimuksen artiklaa 123. Artiklassa on todettu muun muassa, että sopimus ei estä sopimuspuolta toteuttamasta toimenpiteitä, jotka liittyvät aseiden, ammusten ja sotatarvikkeiden taikka muiden puolustuksen kannalta välttämättömien tuotteiden kauppaan. Ulkopuolelle jäävät myös toimenpiteet, jotka sopimuspuoli katsoo tarpeelliseksi estääkseen keskeisten turvallisuusetujensa vastaisten tietojen ilmaisemisen. ETA-sopimuksen mukaan on siis yksinomaan sotilaalliseen käyttöön tarkoitettujen tuotteiden kauppa suljettu sopimuksen ulkopuolelle.

Edellä todetun tavarakatteen lisäksi ETA-hankintojen määrää rajoittaa kynnysarvo (hankintahinta ilman veroja). Kynnysarvona on tavarahankinnan arvo 130 000/200 000 ecua. Kunkin vuoden alussa tulee tehdä erikseen ennakollinen kausi-ilmoitus kunkin vuoden aikana tehtäväksi aiotuista yli 750 000 ecun hankinnoista.

Tehdyn ennakoarvion mukaan julkisten hankintojen menettelyn piiriin kuuluisi vuosit-

tain alle sata puolustushallinnon hankintaa. Esimerkiksi puolustusministeriön rakennusurakat ovat useimmiten alle ETAn kynnysarvon 25 mmk. Saadun selvityksen perusteella on myös luultavaa, että tavarahankinnoissa vain suuremmat, esimerkiksi yli 10 mmk:n hankinnat herättävät varsinaista kansainvälistä kiinnostusta.

ETA-sopimuksen sisältämät hankintamääräykset pannaan Suomessa täytäntöön julkisista hankinnoista annettavalla lailla ja lain nojalla annettavilla asetuksilla. Lain soveltamisala vastaisi hankintadirektiivien määräyksiä. Lain tarkoituksena on muutoinkin lisätä kilpailua julkisen hallinnon hankinnoissa.

Valiokunnan kannanotot

Valiokunta toteaa, että EY:n GATT-lista on laajempi kuin nykyinen Suomea sitova tavarakate GATT-sopimuksen mukaan. Käytännössä EY:n ja EFTA-maiden listat eivät kuitenkaan ole vertailukelpoisia, sillä EY ei ole saattanut loppuun oman listansa harmonisointia. EFTA-maat ovat lähteneet hyväksyessään EY:n GATT-listan siitä, että niin kauan kuin EY:n ja EFTA-maiden listojen vertailua ei voida tehdä, ETA-sopimuksen yleinen suojalauseke artiklassa 123 suojaa EFTA-maita. EFTA-mailla on myös mahdollisuus noudattaa tavaranhankintadirektiivin edellyttämällä tavalla rajoitettua hankintamenettelyä.

Valiokunta on ymmärtänyt, että kilpailun rajoittaminen ei kuulu ETA-sopimuksen henkeen. Suomen tulisi kuitenkin pyrkiä siihen, että mahdollisimman suuri osa kaksikäyttötuotteista voisi jäädä kilpailuttamisen ulkopuolelle. Tätä edellyttävät jo Suomen poikkeukselliset olot ja niistä seuraavat erilaiset kaksikäyttötarpeet verrattuna useimpiin muihin maihin.

Valiokunta edellyttää, että kotimaisen puolustustarviketeollisuuden toiminta-

edellytykset turvataan nykyalaajuudessaan myös ETA-tilanteessa. Kotimaisen puolustusteollisuuden säilyttämistä nykyalaajuudessaan puoltavat sekä valmistautuminen mahdolliseen kriisitilanteeseen että työllisyysnäkökohdat.

Valiokunta on todennut, etteivät ETA-sopimuksen julkisten hankintojen menettelyt avanne Suomelle juurikaan uusia mahdollisuuksia aseiden, a-tarvikkeiden tai varsinaisen sotamateriaalin vientiin. Vientimahdollisuudet ovat sitä suuremmat, mitä lähempänä tuotanto on puhdasta siviilituotteiden valmistusta (esim. vaatusteollisuus). Valiokunta pitää tarpeellisena turvata Suomen viennille tasavertaiset mahdollisuudet ETA-alueella. Periaatteessa valiokunta ei näe esteitä myöskään puolustusmateriaalin viennille sellaisille alueille, joilla ei ole sotaa eikä sodan uhkaa.

Valiokunta on huolestunut ETA-määräysten aiheuttamasta hallinnon työmäärän ja suoranaisen byrokratian lisääntymisestä julkisissa hankinnoissa. Muotomääräyksiä luonnollisestikaan rikkomatta tulisi tarvittavat toimet kuitenkin aina suhteuttaa kulloiseenkin tilanteeseen.

Valiokunta korostaa eduskunnan vaikutusmahdollisuuksien turvaamista tulevassa integraatiokehityksessä. Eduskunnan mahdollisuudet saada hallitukselta tietoja ja vaikuttaa Suomen neuvottelutavoitteisiin ja sitä kautta päätösten sisältöön uusia ETA-säädöksiä koskevassa päätöksenteossa tulee varmistaa sekä säädöstasolla että kehitettäessä eduskunnan työtapoja.

Edellä esitetyn perusteella puolustusvaliokunta esittää kunnioittavasti lausuntonaan,

että ulkoasiainvaliokunta laatiessaan mietintöönsä ottaisi huomioon, mitä tässä lausunnossa on esitetty, ja

että hallituksen esitykseen sisältyvät sopimukset ja lakiehdotukset hyväksyttiin.

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Lamminen, varapuheenjohtaja Laakso, jäsenet Lahtinen,

Laitinen, Lindqvist, A. Ojala, Pykäläinen, Rauramo, Rimmi, Rossi, Seivästö, Westerlund ja Vihriälä.

Eriävä mielipide

Yhdyn valiokunnan lausunnossaan esittämiin kannanottoihin muilta osin paitsi siltä osin kuin kotimaisen puolustusteollisuuden säilyttämistä nykyläajuudessaan puolletaan valmistautumisella mahdolliseen kriisitilanteeseen. En voi myös-

kään yhtyä valiokunnan kannanottojen lauseeseen: ”Periaatteessa valiokunta ei näe esteitä myöskään puolustusmateriaalin viennille sellaisille alueille, joilla ei ole sotaa eikä sodan uhkaa.”

Helsingissä 15 päivänä syyskuuta 1992

Tuija Maaret Pykäläinen

